

Франтишек Ф. Јакаб^[1]

Универзитет "Матеј Бел"
Факултет уметности
Банска Бистрица (Словачка Република)

УДК 339.92(497.1:437)"19"
Оригинални научни рад
Примљен: 23.3.2026.
Прихваћен: 16.4.2026.
doi: 10.5937/napredak7-65968

Прилог о чехословачко-југословенским економским односима 20-их година 20. века^[2]

Сажетак: Студија се фокусира на чехословачко-југословенске економске односе током 20-их година прошлог века. Циљ је да се анализирају узроци њиховог проблематичног развоја, који никада није остварио свој потенцијал, омогућен различитом природом економије, блиским политичким везама и чланством у Малој Антанти. Резултати постигнути проучавањем секундарне литературе и архивских истраживања у Прагу и Београду указују на главне узроке овог неуспеха као што су природа чехословачке економске политике, њен експанзионистички карактер и одбијање увоза југословенске робе. Истовремено, немогуће је игнорисати билатералне компликације у преговорима о усвајању трговинских споразума, увођењу увозних царина, или бројне спорове типичне за чехословачко-југословенску трговину. Економски односи, који су могли да ојачају билатералне односе, на крају су постали њихова слабост.

Кључне речи: Чехословачка, Југославија, економски односи, Мала Антанта, међуратни период

Увод

Односи између Чехословачке Републике (у даљем тексту Чехословачка) и Југославије^[3] представљали су један од главних стубова

спољне политике обе државе током међуратног периода. То партнерство је било пре свега војнополитичке природе, што је запечаћено закључивањем низа билатералних уговора, који су били основа Мале Антанте. Чехословач-

[1] f.jakab2205@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0003-8054-2415>

[2] Финансирано од стране Европске уније NextGenerationEU кроз План обнове и отпорности Словачке Републике у оквиру пројекта бр. 09I03-03-V02-00011.

[3] Поједностављени термин који се односи на државно уређење Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца (1918–1929), која је 1929. године променила име у Краљевина Југославија (1929–1941).

Министар спољних послова Румуније Николаје Титулеску, премијер и министар спољних послова Југославије Милан Стојадиновић и министар спољних послова Чехословачке Едвард Бенеш на Конференцији Мале атанте на Бледу, Југославија, 30. август 1935. године

Фото: Guliver image

ко-југословенско савезништво су обе стране сматрале веома блиским. Њихови представници су чак изговарали наратив о братским народима, што је потврђено слоганом *Věrnost za věrnost, ljubav za ljubav*.^[4] Већ од првих послератних година постојала је претпоставка за развој ових односа и у другим сферама јавног

живота. Истовремено, природа чехословачке економије стварала је притисак да се сарадња продуби и у економској сфери. Међутим, то се дешавало постепено и било је праћено бројним споровима и природом усвојених уговора, који нису одражавали стварне потребе међународне трговине. Природа ових фактора спречавала је

[4] Превод на српски гласио би: *Оданосиј за оданосиј, љубав за љубав*.

даљи и дубљи развој економских односа. Тиме њихов потенцијал, који је био покривен и омогућен чланством обе државе у Малој Антанти, није био исцрпљен.

Циљ студије био је да анализира облике чехословачко-југословенске сарадње од краја рата до 1929. године, када је избила Велика привредна криза. Заснована је на чињеници различитог економског нивоа држава, што је претпоставило значајну асиметрију у међусобној трговини. У том смислу, чланак ставља нагласак на политичке интеракције влада обе земље, а не на конкретну имплементацију економске сарадње. Ово ствара напор да се укаже на позадину трговинских интеракција и тиме открију прави разлози за приказане економске и трговинске односе. С тим је повезано и главно истраживачко питање: „Зашто чехословачко-југословенска економска сарадња, упркос политичком савезу, није достигла свој потенцијал?“ То допуњавају и два посебна питања: „Да ли је економска сарадња постигла жељене резултате?“ и „Да ли је њен карактер био у складу са тезом о најближим савезницима?“ Ради анализе и давања успешног одговора на постављена питања, спроведена су архивска истраживања у чешким (Архив Министарства спољних послова, Архив Института Т. Г. Масарика) и српским (Архив Југославије) архивима. Тако стечена сазнања допуњена су проучавањем домаће и стране литературе. У том контексту, треба напоменути да се студија бави само економским и трговинским односима унутар цивилног сектора. Питање дистрибуције војног материјала и наоружања тема је која због своје обимности и важности заслужује посебан простор.

Економска ситуација у послератним годинама као предуслов за међусобну сарадњу

Крај Првог светског рата донео је са собом, уз појаву нових држава, и нове изазове. Слом старих царстава изазвао је економску неизвесност, која је проистекла из нових геополитичких услова, губитака трговинских веза и ратом уништене индустрије у Европи (Balaban, 2016, str. 22, 32). Слом Аустроугарске након Првог светског рата изазвао је слом јединственог економског простора, пореметио трговинске односе и приморао нове државе да траже нова решења. Слом Немачког и Руског царства, за које су биле везане економије околних држава, имао је сличне последице (Balaban, 2016, str. 32). Тако је створен економски „вакуум“. Појавом „нових“ држава, првобитне трговинске везе су прекинуте, појавиле су се нове царине и сопствене валуте. Фокусирајући се на економске везе између Чехословачке и Југославије, сарадња у том погледу пратила је предратну традицију трговинских и банкарских односа (Lacina, 1990, str. 161). Ова сарадња се може демонстрирати, на пример, налогом српске владе да се кује новац у ковници новца у Кремњици (АМЗВ, ИВС, 351).

Међутим, економска ситуација у Чехословачкој и Југославији била је потпуно различита након рата. Упоредујући обе економије, Југославија је била аграрна држава, док је у Чехословачкој, која је наследила 60–70% индустријских предузећа Аустроугарске, преовладала индустрија (Balaban, 2016, str. 23, 32). Од првих дана свог постојања Београд се суочавао са озбиљним

финансијским проблемима, ниским економским нивоом, слабом индустријом и општом заоста-лошћу (Kršev, 2007, str. 76; Šestak и др., 1998, str. 409). Једна од значајних препрека економском опоравку ратом разорене земље био је недоста-так инфраструктуре, што је отежавало транс-порт сировина и спољну трговину (Dimitrijević, Sretenović, 2008, str. 48; Pruha, 2004, str. 362). Дру-га препрека је била нестабилност југословенског динара и државног буџета (Kršev, 2007, str. 78). Истовремено, економска штета коју је Краље-вина Србија претрпела у Првом светском рату била је много већа од оне коју је Аустроугарска империја претрпела у Чехословачкој (Balaban, 2016, str. 22; Lacina, 1995, str. 232). Сличности између економске ситуације у Чехословачкој и Ју-гославији могу се наћи у географској структури. Обе земље су се састојале од заосталијих (нпр. Словачка, Подкарпатска Русија, Босна и Херцеговина, бивша Краљевина Србија и Црна Гора) и развијенијих региона (нпр. Бохемија, Моравска, Словенија, Војводина) (Pirjevac, 2000, str. 35). Овај контраст се може показати на примерима Босне и Херцеговине и Словеније, где је разлика у индустријској запослености била 3,5 пута већа у корист ове друге (Hadžirović, 1983, str. 462).

Затечено стање југословенске економије Београд није успео да стабилизује и подигне на виши ниво током 20-их година (Šestak и др., 1998, str. 409). У поређењу са нивоом чехосло-вачке економије, њено „покретање“ се догодило одмах у првим годинама после рата (Balaban, 2016, str. 22; Lacina, 1995, str. 228; Lacina, 1996, str. 291, 292). Током 20-их Чехословачка је до-живела постепени економски раст, укључива-ње на светска тржишта и јачање валуте (Lacina,

1995, str. 228; Lacina, 1996, str. 291, 292; Pavel, 2004, str. 11). Истовремено, чехословачка влада је ак-тивно подржавала извоз домаћих производа у иностранство. Кроз проекспортне мере (нпр. стабилизацију валуте, извозне кредите или др-жавне гаранције), покушала је да олакша чехо-словачким предузећима да се наметну у светској конкуренцији (Kosta, 1999, str. 336; Lacina, 1996, str. 300). Међутим, ове интервенције нису увек биле довољне у поређењу с другим земљама, што је било посебно очигледно током економске кризе (Sladek, 1976, str. 158).

Југославија је, с друге стране, као пољопривредна земља, у много чему зависила од увоза индустријских производа (Dimitrijević, 1958, str. 256). Истовремено, низак развој југословенске економије приморао је Београд да извози непре-рађене сировине и увози готове производе (АЈ, МТИ, 230, 698; Đurović, 1986, str. 31). Различита природа економија претпостављала је једно-ставнију сарадњу у области трговине и размене робе, али је стварност била потпуно супротна (Balaban, 2016, str. 23). Чехословачка је такође у великој мери била самодовољна у области пољопривреде, при чему су неки пољопривредни производи представљали значајну извозну робу (нпр. шећер, чији је Чехословачка била трећи највећи извозник у свету до средине 20-их и из-возила га је у великим количинама у Југославију) (АЈ, МТИ, 230, 698; Lacina, 1997, str. 123; Pruha, 1974, str. 156; Sladek, 1976, str. 141). С друге стра-не, увозила је пшеницу, кукуруз, стоку и месне прерађевине из Југославије (Pruha, 1974, str. 159).

Различити економски карактер две земље имао је потенцијал за продубљивање сарадње. Обе стране су могле да „користе“ принцип трго-

Франтишек Ф. Јакаб

Прилог о чехословачко-југословенским економским односима 20-их година 20. века

| 141

Акција Југословенског издавачког деоничарског друштва, Бачки Петровац, 1921.

Фото: Музеј војвођанских Словака

винске размене индустријских и пољопривредних добара. Истовремено, могућност извоза робе била је изузетно важна за Чехословачку, јер њено тржиште није могло да апсорбује домаћу производњу. Економска сарадња је такође представљала прилику за Праг да консолидује савез малих споразума и да ближе повеже своје савезнике. Међутим, контрадикторни политички интереси чехословачке владе, амбиције приватног сектора и, на крају, али не и најмање важно, интервенције југословенске политике спречили су пуну реализацију ових планова.

Карактер чехословачког извоза и политичка подршка Прага

Успешна међународна трговина била је питање од националног значаја за чехословачку економију. Стратешки задатак Прага био је да створи погодно окружење за максимизирање чехословачког извоза, који би био у стању да покрије производне капацитете домаће индустрије и тиме је заштити од колапса (Balaban, 2016, str. 32, 35). Након слома аустроугарског тржишта, које је покривало до 75% домаће производње

монархије, у новим условима чак трећина чехословачких производа зависила је од извоза (АЈ, МПР-КРО, 313, 945; Lacina, 1996, str. 282). Ове бројке су остале исте током 20-их година. Поређења ради, у том периоду, извоз Француске био је „само“ 24%, а Немачке 20% (Kubu & Patek, 2000, str. 204). Спољна трговина и међународна тржишта постали су тако витално питање за опстанак чехословачке економије (Pruha, 1974, str. 155). Представљена економска стратегија личила је на концепт продајних места која компензују веома ограничену природу домаћег тржишта. Југославија је требало да постане једно од таквих продајних места.

На основу уочене потребе чехословачке индустрије за извозом својих производа и истовремено на основу постојања предратних контаката на Балкану, Југославија је била једна од првих земаља у којима је Чехословачка основала представништво. Сврха ове институције, осим политичке и војне, била је и економска агенда и посредовање у трговинским контактима (Holasek, 1983, str. 692, 707). Сличну институцију створила је и Југославија 1920. године (АЈ, МТИ, 231, 701). Трговинска агенција Краљевине СХС,^[5] са седиштем у Прагу, а касније у Брну, била је полузванична институција која је посредовала и закључивала трговину између Чехословачке и Југославије. Финансирала је свој рад из прихода од склопљених споразума. Истовремено, редовно је обавештавала Београд о политичким и економским дешавањима у земљи. Међутим, Чехословачка је била једна од последњих европ-

ских земаља у којима је Београд основао такву институцију (АЈ, МТИ, 231, 701). Ова чињеница може стога подржати став да је Југославија била стратешки важнији трговински партнер за Чехословачку него што је то било у обрнутом случају.

Спољнополитичке планове Чехословачке у том правцу потврдила је и изјава чехословачког министра финансија Алоиса Рашина, који је већ 1918. године представио, са данашње тачке гледишта, нереалан план „трговинске контроле целог Балкана“ (Rašín, 1919, str. 31). Праг је већ тада рачунао на успостављање блиских контаката са Београдом и Букурештом (Kubu & Patek, 2000, str. 19). Расправљајући о чехословачкој оријентацији према Југославији, ово подручје је већ 1919. године означено као неопходно за економске интересе Чехословачке (Holasek, 1983, str. 692). Тај наратив је годину дана касније потврдио и Бенеш, изјављујући да за Чехословачку „наша (југословенска, прим. аутора) Ријека мора бити главни приступ мору“ (АЈ, МТИ, 229, 696). На основу ових изјава, могуће је закључити да је Југославија представљала не само поменути излаз за чехословачке планове него и вишу геополитичку структуру, омогућавајући приступ мору и поморске везе с другим тржиштима. Међутим, Праг није био једини ентитет са сопственим, профитабилним плановима са Југославијом. Сличне амбиције имао је, на пример, и савезнички Париз (Cvetković, 2006, str. 74).

Чехословачко интересовање за Балкан било је очигледно и Југословенима, који су кораке

[5] Користи се и ознака Трговачка агенција Краљевине СХС. Првобитни назив је био Привилегована трговинска агенција Краљевине СХС (АЈ, МТИ, 231, 701).

Франтишек Ф. Јакаб

Прилог о чехословачко-југословенским економским односима 20-их година 20. века

Акција штампарије, Бачки Петровац, 1920.

Фото: Музеј војвођанских Словака

Прага оценили на следећи начин: „Чешки индустријски и трговачки кругови чине све што могу у настојању да ојачају контакте и консолидују односе“ (АЈ, МТИ, 231, 703). Њихов наратив је потврђен тек годину дана касније, поводом организовања Прашког сајма узорака, након чијег је завршетка Београд изјавио да Балкан треба да представља основу чехословачке спољне

трговине (АЈ, МИР-КРО, 313, 945). Успостављању економских односа требало је да претходи стварање повољног окружења на политичком нивоу, што се догодило кроз уговоре закључене 1920. и 1922. године^[6] (Holasek, 1983, str. 692). Истовремено, Бенеш је сматрао стабилну ситуацију у региону неопходном за спровођење овог плана, за шта се његово министарство активно залагало

[6] Године 1920. закључена је конвенција о политичком савезу између Београда и Прага, која је представљала и основни стуб Мале Антанте. Ова сарадња је потврђена и проширена две године касније потписивањем такозваног уговора о савезу.

(Hradeční, 1988, str. 40). Истовремено, 1920. године, чак и пре закључења првог политичког споразума са Југославијом, преговарао је са југословенским изаслаником у Прагу о закључивању трговинског споразума (АЈ, МПТ, 229, 696).

Чехословачки индустријски кругови тако су пронашли подручје интереса у Југославији за извоз сопствених производа. Међутим, спровођење овог плана наишло је на проблеме. Његово успешно спровођење отежавала је лоша финансијска ситуација Југославије, што је условило природу целокупне трговине. Због финансијских проблема, Београд је морао да плаћа увозну робу пољопривредним производима, чему су се противили аграрни кругови у ЧСР, који су штитили домаћу производњу (Lacina, 1997, str. 134). Проблем је било и одсуство заједничких граница, а покушаји стварања чехословачко-југословенског коридора на крају су пропали (АЈ, МПТ, 231, 703). Проблематична је постала и висина трошкова транспорта и сама природа дистрибуције робе, која је често укључивала стране посреднике. Већина чехословачких произвођача продавала је своје производе великим тржним центрима и дилерима, који су их затим препродавали (АЈ, МПТ, 227, 692). Према Југославији ову позицију су често заузимали добављачи из Беча или Будимпеште (Sladek, 1976, str. 157).

Пошто је Чехословачка трпела због несташице сировина (осим угља, кога је било у изобиљу захваљујући рудницима угља), индустријске сировине и полупроизводи (нпр. гвоздена руда из Југославије) доминирали су у увозу (Jančík & Kubu, 1999, str. 310; Sladek, 1976, str. 156, 159). Ова чињеница изазвала је зависност Чехословачке

од страног тржишта (Holasek, 1983, str. 707). У првим послератним годинама угаљ је био важан извозни артикал у трговини с Југославијом, који је надокнађивао испоруке југословенских пољопривредних производа (нпр. хране, чија је несташица владала у Чехословачкој после рата, а у неким областима чак и глад) (АЈ, МПТ, 230, 698; Pruha, 2004, str. 88, 89). Још једна важна роба која се извозила у Југославију био је шећер, који је, заједно са угљем, представљао дефицитарну робу од великог економског значаја (АЈ, СУТ, 5, 7). Економске разлике између земаља исказивале су се и кроз удео индустрије у националном богатству, који је био три пута већи у корист Чехословачке (Lacina, 1996, str. 295).

Чехословачко учешће у датом региону није се састојало само од интереса за проналажење тржишта за робу, већ и од финансијских инвестиција. Овде су се прошириле предратне активности, које су током међуратног периода у Југославији достигле скоро 10% укупног удела из иностранства (Balaban, 2024, str. 177; Lacina, 1990, str. 162). Извоз чехословачког капитала на Балкан био је делимично омогућен суфицитима спољне трговине (Lacina, 1997, str. 113). У том погледу, поново се могу видети огромне разлике између Прага и Београда. У међуратном периоду, удео инвестиција у националном дохотку у Чехословачкој био је 12–13%, али је у Југославији био „само“ 6% (Lacina, 1996, str. 295).

Терцијарни сектор, тј. трговина и банке, које су брзо продрле у Југославију, где су обновили и прошириле своје предратне позиције, такође су допринеле развоју и ширењу чехословачке економије (Balaban, 2024, str. 181; Lacina, 1995, str. 232). Чехословачки капитал је имао значајан

удео у Југославији, са великим учешћем страних инвестиција (Pruha, 2004, str. 336) Био је активан у банкарству, туризму и разним индустријским секторима, као што су металургија, текстил и прехранбена индустрија (Balaban, 2024, str. 177-179). Поменути сектори истовремено су представљали један од најважнијих производних сектора у Чехословачкој (Lacina, 1976, str. 830; Lacina, 1996, str. 285). Чехословачки капитал је, такође, једини на свету био укључен у све секторе југословенске економије током међуратног периода (Dimitrijević, 1958, str. 163).

До средине 30-их, његова вредност је достигла приближно триста милиона динара, што је представљало скоро 10% укупних страних инвестиција (Ђуровић, 1986, str. 144, 145). С друге стране, југословенски капитал није директно учествовао у капиталу чехословачких предузећа (Pruha, 2004, str. 332). То је био још један дисбаланс у међусобним односима који је фокус економских односа усмерио ка Југославији. Чехословачки капитал се стога може сматрати важним обликом економске експанзије у ово подручје (Sladek, 1976, str. 175).

Почетком 20-их чехословачке банке су стекле снажну позицију у тој области, те су имале знатан утицај на локална финансијска тржишта и индустријска предузећа. Њихове позиције су пружиле важну позадину за чехословачке интересе у земљи (Balaban, 2024, str. 187, 198). Једном од најутицајнијих институција у том погледу може се сматрати *Занатлијска банка*, која не само да је учествовала у финансијским активностима у Југославији и контролисала неколико локалних финансијских институција него је значајно утицала и на чехословачке владине институције

Министарства финансија и Министарства индустрије, трговине и задруге (Balaban, 2024, str. 178; Lacina, 1994, str. 52; Tejman & Škerlova, 2019, str. 71). Током међуратног периода продрла је и у југословенску текстилну, пољопривредну и техничку индустрију (Dimitrijević, 1958, str. 216). Економска интервенција чехословачког капитала имала је подршку чехословачке амбасаде у Београду и чехословачке владе (Balaban, 2024, str. 187).

Приказана ситуација доказује напор Чехословачке да се екстензивно економски прошири на југословенско тржиште, уз политичку подршку на највишим нивоима. Фокус ове експанзије имао је комбиновани материјални и капитални карактер, којим се настојало покрити што више економских сектора. Чехословачки извоз верно је копирао природу чехословачке економије. У њему су преовлађивали индустријски производи, док је доминантну позицију имала роба широке потрошње (Balaban, 2016, str. 35; Sladek, 1976, str. 156, 159). Таква „економска интервенција“ била је омогућена, између осталог, политичком близином обе земље, запечаћеном политичким уговорима. У економској сфери оба ентитета су заузимала различите позиције, стварајући тако значајну економску асиметрију. Док је Праг Југославију доживљавао као важан излаз за индустријске производе, извор неких сировина и простор за експанзију капитала, Београд се више појављивао у позицији економски слабијег партнера са ограниченим финансијским могућностима. Ова ситуација је утицала на даље формирање међусобних односа, претећи да изазове спорове и сукобе између обе стране.

Трговински спорови као резултат чехословачке економске политике

Економски продор Чехословачке на Балкан наишао је на неколико компликација. Да оне буду реше није помогло ни залагање Бенеша, који је подржавао развој економских односа с другим савезничким државама (Lacina, 1990, str. 162). Овде се ослањао на Мали споразум, који је пружао могућности за дубљи развој трговинских односа између његових чланица (Lacina, 1990, str. 164). Међутим, треба напоменути да је Мали споразум имао првенствено војнополитичку, а не економску функцију (Pruha, 2004, str. 362). На ову чињеницу негативно је утицала различита политичка и економска оријентација Југославије, чији је једини значајни трговински партнер међу савезницима била Чехословачка (Avramovski, 1983, str. 323). То такође објашњава чињеницу да економски потенцијал савеза није био исцрпљен, упркос апелу за његов развој који је укључен у Чехословачко-југословенски уговор о савезу из 1922. године (Sladek, 1976, str. 144). Као резултат, предратни економски односи Аустроугарске монархије са Краљевином Србијом били су богатији него послератне Југославије са Чехословачком, која је наследила значајан део аустроугарске индустрије (АЈ, МТИ, 231, 703). Међутим, без ближе економске сарадње, није била могућа ни адекватна сарадња у другим сферама јавног живота, политичкој, дипломатској или војној сфери (Karnik, 2002, str. 453). Праг се више пута уверио у истинитост ове изјаве током 30-их година, када је Мала Антанта постепено слабила под притиском немачке економске експанзије на Балкан.

Плановима чехословачке спољне политике супротстављали су се контрадикторни економски и политички услови унутар земље. У првим годинама свог постојања, Чехословачка није имала кохерентан концепт економске политике унутар савеза, а њена аграрна (заштитна) политика често је компликовала развој ових односа (Patek, 1992, str. 120). У Чехословачкој су постојали политички кругови и приватници са супротстављеним економским интересима. Разлика у овим ставовима била је видљива и у спољнотрговинској политици Прага (Lacina, 1994, str. 50). Због тога су се чехословачки економски интереси у почетку развијали независно од спољнополитичких и безбедносних интереса републике (Jančik & Kubu, 1999, str. 317). До 1929. године Немачка је била најважнији трговински партнер, са укупним прометом осам пута већим од оног између Југославије и Румуније (Sladek, 1976, str. 161). Значајан фактор у том погледу била је и неспремност чехословачких економских кругова да увозе робу из савезничких земаља, што је поткопавало снагу целог савеза (Pruha, 2004, str. 225). Обе земље су истовремено промовисале протекционистичку трговинску политику повезану са високим царинама, штитећи домаћу индустрију и пољопривреду у развоју (Dimitrijević, 1958, str. 240). У том смислу, Чехословачка републиканска странка сеоског и ситносељачког народа (у даљем тексту: Аграрна странка) била је велика препрека за развој економских односа између Београда и Прага. Током целог међуратног периода странка је заузимала строго негативан став према увозу пољопривредних производа из иностранства. Овим корацима је покушала да заштити чехословачке произвођаче,

односно пољопривреднике, а тиме и своје бираче, чиме је осигурала политичке позиције. Странка је током 20-их покушала да успостави контакте с југословенским пољопривредницима, али је њихова политичка фрагментација знатно отежала продубљивање ове сарадње (Škerlova, 2015, 212). Чехословачка дипломатија је такође покушала да промени свој став о југословенском извозу, јер је била свесна да економски односи не могу бити једностранни и да су неопходни уступци ако се желе створити погодни услови за ширење чехословачке индустрије у Југославији (Hradeční, 1988, str. 49). Међутим, њихово спровођење је било веома тешко. Чврсти ставови аграрних кругова и протекционизам негативно су утицали на извозно оријентисану Чехословачку (Balaban, 2016, str. 42).

Повољне услове за чехословачки извоз отежавали су и сами чехословачки произвођачи и трговци. Већ почетком 20-их у Југославији су се чула мишљења о експлоатацији земље од чехословачких предузетника који делују само у интересу сопственог богаћења (Ђуговић, 1986, str. 44–45). Југословени су сарадњу са чешким трговцима оценили као „веома тешку“ (АЈ, МИР-КРО, 313, 945). Године 1921. генерални директор Конзуларног и трговинског одељења Министарства спољних послова Југославије Вучковић (име није откривено), изразио је следеће мишљење у име чехословачких продаваца: „Тек сада је могуће приметити да они [Чехословаци, нап. аутора] нису трговци са великим познавањем трговине, са великом посвећеношћу, већ обични ситни бизнисмени који дрхте пред сваком приликом [...] њихове понуде су једно, а њихове испоруке друго. Много обећавају, али страшно разочаравају. Свако ко је дошао у контакт са њима открио

је да морају бити веома опрезни...“ (АЈ, МТИ, 227, 692). Понашање чехословачких бизнисмена мора да је било заиста нељубазно у многим случајевима, када је дошао до таквог закључка само три године након оснивања републике (Вучковић наводи да се пре оснивања Чехословачке Републике Чеси и Словаци нису понашали као бизнисмени) (АЈ, МТИ, 227, 692).

Ова тврдња се може поткрепити примером непоштовања споразума о расподели чехословачког угља и кокса из 1919. године. Чехословачка је требало да месечно шаље унапред одређену количину ових сировина Југославији, али је расподељена количина била вишеструко мања (АЈ, МТИ, 229, 694). Београд је тај случај оценио на следећи начин: „Упркос нашем пријатељству, изјављујем (служитељ Министарства спољних послова Југославије Рајко Винтровић, нап. аутора) да нам праве све могуће тешкоће са потребним поруџбинама и све наше жалбе остају без резултата“ (АЈ, МТИ, 229, 694). Праг је ову робу Југославији нудио за много већи износ него Аустрији, земљи с којом није одржавао такве односе као са Југославијом (АЈ, МТИ, 229, 694). Понашање и ставови чехословачких трговаца и економиста могу се сматрати парадоксалним, јер нису одговарали везаности за југословенско тржиште, те их је чак и чехословачка штампа оцењивала као надмена и потцењивачка према трговинском партнеру (АЈ, МИП-КПО, 402, 1309). С друге стране, треба напоменути да се ни Београд није увек понашао „узорно“. У послератним годинама дошло је до неколико спорова у вези са испуњењем садржаја договорених поруџбина, које је Југославија одбијала да плати. Они су трајали све до 30-их година (АМЗВ, ИВС,

376). С обзиром на изнете чињенице, може се уочити реципроцитет у понашању чехословачких и југословенских трговаца, што је у економске односе уносило одређен степен непоузданости. Због тога су партнери стигматизовани, што се често користило када је то било потребно.

Комбинација супротстављених чехословачких политичких интереса и протекционизма само је компликовала могућности успешног извоза у Југославију. Ове факторе су погоршали и практични проблеми пословне праксе, праћени међусобним неповерењем и понављаним споровима између привредника обе земље. Због тога економски односи нису успели да испуне потенцијал који је постојао захваљујући политичком савезу, те су постепено постајали једна од слабијих карика у широј сарадњи у оквиру Мале Антанте. Економске односе је такође пореметила знатна трговинска асиметрија у корист Чехословачке. С једне стране, то је Прагу обезбеђивало економске предности у извозу, али је истовремено нарушавало концепт реципроцитета неопходан за успешну трговинску сарадњу. Та ситуација је утицала на закључивање трговинских споразума, док су преговори о њима вођени у „непријатељском духу“, а не у атмосфери најближих савезника.

Карактер чехословачко-југословенске трговине као резултат прихваћених трговинских споразума

У првим послератним годинама трговина између Чехословачке и Југославије функционисала је по принципу компензације и поврата (АЈ, МТИ,

230, 698; Balaban, 2016, str. 42). На тај начин, Праг је снабдевао Југославију првенствено угљем, а затим челиком, стаклом, керамиком, машинама и текстилним производима. Природа ових роба само потврђује индустријску оријентисаност чехословачке економије и неопходност да се роба извезе у иностранство. С друге стране, Југославија је обезбеђивала биљне и животињске производе, као и непрерађене природне сировине попут руде мангана, танина и дрвета (АЈ, МТИ, 230, 698). Тај облик трговинске размене правно је успостављен 1919. године потписивањем Трговинског и царинског уговора са Краљевином Срба, Хрвата и Словенаца који је имао привремен карактер (Balaban, 2016, str. 42; Sladek, 1976, str. 142; Kolaržik, 1931, str. 566). Тај документ се може сматрати првим „истински државним уговором између Чехословачке и Југославије“ (Kolaržik, 1931, str. 566). Његовим усвајањем привремено су враћени трговински и царински односи који су постојали пре рата између Аустроугарске и Краљевине Србије, допуњени предностима чехословачке царинске тарифе (Kolaržik, 1931, str. 566; Владине уредбе Чехословачке Републике од 18. маја 1920, 1920, стр. 993–994). То је било прво регулисање трговинских односа са иностранством за Чехословачку (Kolaržik, 1931, str. 565). С друге стране, Југославија је сличан споразум већ закључила са Аустријом (Ђорђевић, 1960, str. 3). Циљ Прага био је да овим споразумом обезбеди довољно хране у земљи, која се, као што је већ поменуто, суочила са великом несташицом у послератним годинама (АЈ, МТИ, 230, 698).

Главни проблем ове врсте трговине био је стални недостатак неопходних сировина (Balaban, 2016, str. 42). Из тог разлога утврђени

споразуми нису испуњавани (Kolaržik, 1931, str. 565). У првим годинама после рата чак се дешавало да роба која је пролазила кроз мађарску територију није ни стизала до коначног одређишта (Balaban, 2016, str. 43). Истовремено, постоје докази о закључењу споразума чији је садржај био веома неповољан за Југославију (АЈ, МТИ, 230, 698). Корак Београда тим поводом Винтровић је оценио као „изванредно сусретљиве“ (АЈ, МТИ, 230, 698). Неповољност споразума за Београд отвара питање у којој су мери југословенски кругови одлучивања били изложени притиску или утицају чехословачких економских интереса. С обзиром на праксу која је постојала у војном сегменту, где су за закључивање уговора додељиване провизије, није могуће искључити коришћење таквих механизма и у другим областима економских односа. Забрана да Београд извози одређене производе представљала је интервенцију у спровођење овог облика трговине, што је компликовало положај југословенских произвођача, који нису могли истовремено да извозе своју робу ако увозе производе из Чехословачке (АЈ, МТИ, 230, 698).

Године 1920. усвојен је Уговор о привременом регулисању трговинских односа између Чехословачке Републике и Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца. Овај документ није искључивао важење претходног трговинског и царинског уговора, напротив, био је корак ближе ка политици слободне трговине (Balaban, 2016, str. 46; Kolaržik, 1931, str. 566). Уговор је обема странама гарантовао највеће царинске олакшице, укидање забране извоза одређене робе или једнака права за трговце у случају њихових активности на територији друге државе (Balaban, 2016, str. 46).

Принцип најповлашћеније нације гарантовао је потписницама права и олакшице које има трговина с било којом трећом земљом (Balaban, 2016, str. 73; Sladek, 1976, str. 142). Чехословачка страна је то искористила, захтевајући ниске царине на своју робу (Vinaver, 1985, str. 39). Дати документ је знатно утицао на развој трговинских односа између Прага и Београда (Balaban, 2016, str. 46). За цео међуратни период, то је било типично за извоз југословенских пољопривредних сировина, и обрнуто, за чехословачки извоз индустријских производа (Sladek, 1976, str. 143). Компликације са испорукама резултирале су постепеним преласком са компензационог облика трговине преко квота на монетарни облик 1921. године (Balaban, 2016, str. 45; Lacina, 1990, str. 162).

Међутим, у послератним годинама трговински односи суочили су се са нестабилном економском ситуацијом и у Чехословачкој и у Југославији (Lacina, 1990, str. 162). То је, у комбинацији са све више протекционистичком политиком Београда и јаком страном конкуренцијом, резултирало привременим падом трговине у наредним годинама (Balaban, 2016, str. 57, 65; Lacina, 1990, str. 162). Међутим, парадоксално, побољшање економских услова у Чехословачкој само је погоршало ситуацију. „Крив“ је био југословенски динар, који је бележио стални пад, што је закомпликовало регулисање цена. Као резултат, југословенски купци су отказали многе поруџбине чехословачке робе због високих цена. О овим тешкоћама јављала је и чехословачка штампа, која је произвођачима саветовала да буду опрезни приликом закључивања споразума са Југословенима, што је допринело ескалацији целе ситуације. Она се није смирила ни након

што је прашка влада укинула визе југословенским трговцима који тргују у Чехословачкој (АЈ, МТИ, 231, 703). Представљена ситуација, заједно са ограничењем извоза девиза из Југославије и високим негативним билансом, само је подржала овај тренд, а касније се чак претворила у нападе југословенске штампе на Чехословачку (Balaban, 2016, str. 63, 64). Генерално, ситуација је негативно утицала на трговинске везе (АЈ, МТИ, 231, 703).

Године 1920. закључен је уговор између Бродарске уније Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца и Чехословачке управе за дунавски транспорт о увећању могућности речног транспорта (Balaban, 2016, str. 47; SAN_1129). У том смислу, Праг је одлучио да прошири годишњи капацитет луке Братислава и повећа га двадесет пет пута (АЈ, МТИ, 227, 692; АЈ, МТИ, 229, 694). Братислава је, захваљујући свом положају и Дунаву који је повезује са Београдом, имала важну позицију у трговини са Југославијом. Ови фактори су јој омогућили да се ослободи утицаја посредника у Бечу и Будимпешти (АЈ, МИР-РО, 236, 619; АЈ МИР-РО, 93, 297). Значај Братиславе за чехословачко-југословенску трговину потврђен је већ 1924. године, када је овде основан југословенски конзулат, који је требало да подржи трговинске односе између две земље (АЈ МИР-РО, 93, 297). Истовремено, постојао је и транспорт дуж реке Тисе. Међутим, његов значај за размену робе између Чехословачке и Југославије може се сматрати занемарљивим, а на прелазу деценија уопште га није било (*Foreign Trade of the Czechoslovak Republic in 1928, 1930*, str. 59). На значај овог облика транспорта утицао је и ниво царина, што је смањило његову ефикасност (Balaban, 2016, str. 48).

Из тог разлога, а и због страхова од избијања царинског рата, предлог о оснивању заједничке организације за пловидбу Дунавом на основу малих споразума није спроведен 1929. године (Sladek, 1985, str. 62). Даљи преговори су вођени средином 30-их, али ни они нису постигли већи успех (Sladek, 1988, str. 879).

Између 1924. и 1929. године Чехословачка је доживела економски процват, индустријска и пољопривредна производња су порасле, а порасли су и БДП и терцијарни сектор (Lacina, 1995, str. 233, 234). Тридесет процената индустријске производње било је намењено извозу (Dudek, 1983, str. 423). У Југославији је такође могуће посматрати покушаје нормализације економских услова (Kršev, 2007, str. 141) Током овог периода повећана је и вредност спољне трговине, која је 1929. године забележила вредност извоза од 30% националног дохотка (Lacina, 1995, str. 234). Повољна економска ситуација омогућила је чехословачким компанијама да се концентришу на извоз у Југославију. Међутим, Београд није био у стању да апсорбује тај обим извоза и међусобна сарадња није достигла очекиване размере (Lacina, 1990, str. 162). Ову ситуацију није поправила ни Чехословачко-југословенска национална привредна компанија, основана 1922. године. Њен циљ је било побољшање економских односа и подршка успостављању трговинских контаката (АЈ, МТИ, 231, 703). Главни проблем је била природа југословенског извоза, јер држава није била у стању да покрије потражњу чехословачке индустрије за сировинама, те је Чехословачка морала да тражи потребне материјале на другим местима (Kosta, 1999, str. 336). Најважнији извозни производи Југославије

били су житарице, стока, јаја и дуван (АЈ, МТИ, 230, 698; Ђуровић, 1986, стр. 108).

Важење привременог споразума продужено је за скоро деценију. Већ та чињеница указује на то да се економски односи између Чехословачке и Југославије не могу сматрати ванстандардним. Дато стање ствари адекватно је демонстрирано догађајима средином 20-их година. Београд је 1925. године, у интересу заштите домаће индустрије, увео нове или знатно повећао првобитне царине на индустријске производе (Kolaržik, 1931, стр. 567; Kovačević, 2015, стр. 38). Ова општа регулатива утицала је и на чехословачки извоз, који је због тога смањен (Cvetković, 2006, стр. 60). Последично је дошло до смањења чехословачке имовине у земљи и повећања цена увозне робе, а то је негативно утицало на развој домаће индустрије (AÚTGM, EB I, 84, 397, R1851; Kovačević, 2015, стр. 38). Истовремено, смањен је и југословенски извоз у Чехословачку (Balaban, 2016, стр. 74).

Узвратна реакција Прага, у покушају да укине ове царине, била је идентична (Balaban, 2016, стр. 73; Sladek, 1976, стр. 149). Године 1926. Чехословачка је, након лоше жетве житарица, била „преплављена“ страним усевима. У настојању да заштити будућу конкурентност чехословачких пољопривредника, Аграрна странка се залагала за повећање царина на увоз пољопривредних усева, укључујући и југословенски увоз (Balaban, 2016, стр. 73; Mičić, 2017, стр. 425). Увођење пореза на југословенске пољопривредне производе, значајан извозни артикал пољопривредне земље, постало је велики проблем за југословенску економију (Sladek, 1976, стр. 149). Овим кораком Праг је реаговао не само на економску ситуацију у земљи него и на претходне кораке које је предузео Београд. Још један разлог за увођење ових царина може се наћи у покушају стварања економског алата за преговоре. Њихово могуће смањење требало је да изврши притисак на закључивање новог трговинског споразума са Југославијом, у којем би југословенске индустријске царине биле реципрочно смањене. Овај механизам би, по потреби, могао да се примени и на друге државе (Kolaržik, 1931, стр. 569). Међутим, коначни облик усвојених царина онемогућио је такву опцију због фиксирања највиших царинских концесија на пољопривредне производе. Југославија их је стицала аутоматски због већ постојећих трговинских механизма, што је искључивало даље преговоре (Kolaržik, 1931, стр. 569). Резултат је била само ескалација међусобних односа, што је негативно утицало на југословенску економију (Balaban, 2016, стр. 74).

Због негативног развоја трговинских односа кружиле су гласине о измени трговинског споразума, а то је поткрепљивала чињеница да су обе земље потписале сличне споразуме са скоро свим земљама у региону, али не и са својим најближим савезником (Balaban, 2016, стр. 74). Практичан доказ за то била је и трговинска политика усмерена ка трећим земљама, која је, с обзиром на билатералне савезничке односе, садржала елементе контрадикције. Илустриран пример је ситуација из 1927. године, када је Југославија морала да добије дозволу за увоз одређених врста меса у Чехословачку, али аустројским произвођачима овај документ није био потребан (АЈ, МТИ, 229, 694). Истовремено, треба напоменути да су у то време обе земље имале адекватне трговинске споразуме са скоро

свим земљама у региону и великим европским силама, али не и једна с другом (Balaban, 2016, str. 74). Приказана ситуација противречила је представљеном нарративу о тзв. братским народима и прилично је личила на односе непријатељских земаља. Чак је постојала и бојазан да ће развој економских односа ослабити политичке везе између Београда и Прага (Hradeční, 1988, str. 65).

Праг је био отворен за успостављање економских односа почетком 20-их. Већ у октобру 1920. године чехословачка страна је желела да започне преговоре о закључивању дефинитивног трговинског споразума, али због негативног става Београда, трговински односи између две земље постојали су „привремено“ до 1929. године (Balaban, 2016, str. 50, 51). Године 1922. чехословачка и југословенска привредна комора обавезале су се да ће на својим састанцима најмање једном годишње разматрати питања чехословачко-југословенских економских односа, а представници комора друге земље требало је да буду позвани да присуствују (АЈ, МПР-КРО, 313, 945). Доступна архивска грађа није доказала практичну примену овог споразума. Међутим, представљено стање економских односа онемогућавало је већи утицај било каквих одржаних састанака на коначне одлуке обе земље.

Дугоочекивани и неопходни трговински споразум коначно је, након дугих преговора, закључен крајем 1928. године (Balaban, 2016, str. 75). Међутим, његов коначни облик није испунио очекивања и стварне потребе економских односа. Разлика у односу на привремену трговински споразум била је само у обиму клаузуле о најповлашћенијој нацији и примени паритетног третмана (Sladek, 2000, str. 90). Најхитније препреке за ме-

ђусобну размену робе нису решене, већ су остале актуелне (Balaban, 2016, str. 91). Истовремено, недостајао је одељак о царинским концесијама, највећем проблему у међусобним односима. Чехословачке царине из 1926. године, које су онемогућиле даље концесије Југославији, представљале су кочницу за решавање (Kolaržik, 1931, str. 570). Споразум није донео очекивану подршку југословенском извозу и само је делимично продубио трговинске односе (Balaban, 2016, str. 76).

Закључак

Чехословачка и Југославија су се суочиле с различитим економским изазовима након рата. Док је Београд морао да консолидује своју ратом разорену економију, Праг је покушавао да обезбеди рад домаће индустрије ширењем на страна тржишта. Из тог разлога, основним разлогом за успостављање чехословачко-југословенских економских односа може се сматрати распад Аустроугарске и губитак њених тржишта, што је Чехословачка морала да надокнади стицањем нових тржишта. Из тог разлога покушала је да продере у индустријски неразвијену Југославију. Међутим, Праг није био у могућности да у потпуности искористи прилику за стицање новог тржишта. Природа чехословачке експанзије значајно је отежала успостављање ближих веза са Југославијом. Прашка идеја о једнострано повољној трговини заснованој на максимизирању извоза и минимизирању увоза није могла да функционише на дужи рок. Резултат ове акције може се видети 30-их година, када је Чехословачку са југословенског економског простора потиснула Немачка.

Развој економских односа између Прага и Београда 20-их година суочио се са неколико фактора који су негативно утицали на његов коначни облик. Иако је различита природа економија обе државе претпостављала успешну сарадњу, кораци политичких и економских елита нису дозволили њен развој у пуној мери. Кључним факторима могу се сматрати контрадикторни ставови чехословачких политичких кругова, невољност Прага да увози југословенску робу, активности чехословачких економских представника у Југославији, често поређене са експлоатацијом, и протекционистичка политика обе државе. Изнете чињенице не само да су ограничиле развој економске сарадње већ су спречиле и пуно искоришћавање економског потенцијала који им је нудило чланство у Малој Антанти.

Економске интервенције са обе стране супротставиле су се наративу о најближим са-

везницима. Природа чехословачке економске експанзије, увођење царина и, на крају, али не и најмање важно, природа преговора о трговинским концесијама показали су супротно. Такође, правна основа економских односа, потврђена усвајањем уговора, противречила је реторици о братским народима. На основу изнетих чињеница могуће је констатовати да интеракције у економском сегменту нису одговарале овој тези и истовремено су представљале слабу карику не само у билатералној сарадњи већ и у закључивању малих споразума. Чехословачко-југословенска економска сарадња је пример политички декларисаног савеза, који је имао проблема да се примени у другим сферама јавног живота. Асиметрична природа трговинских односа и одсуство концепта економског реципроцитета ослабили су његову снагу и стабилност.

Archival sources/Архивски извори

154 |

- Archives of Yugoslavia (AJ), Belgrade, fund (f.) Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of Yugoslavia – Personnel Department 1918-1945, Vol. II (MIP-PO), box (b.) no. 93, archival unit (a.u.) no. 297, “General Consulate of the Kingdom of Yugoslavia in Bratislava.
- Archives of Yugoslavia (AJ), Belgrade, f. Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of Yugoslavia – Consular and Economic Department 1919-1941, Vol. III (MIP-KPO), b. no. 236, a.u. no. 619, “General Consulate of the Kingdom of Yugoslavia in Czechoslovakia”.
- Archives of Yugoslavia (AJ), Belgrade, f. Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of Yugoslavia – Consular and Economic Department 1919-1941, Vol. III (MIP-KPO), b. no. 313, a.u. no. 945, “International exhibitions and fairs in Czechoslovakia”.
- Archives of Yugoslavia (AJ), Belgrade, f. Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of Yugoslavia – Consular and Economic Department 1919-1941, Vol. III (MIP-KPO), b. no. 402, a.u. no. 1309, “Economic cooperation of the Kingdom of Yugoslavia with Czechoslovakia”.
- Archives of Yugoslavia (AJ), Belgrade, f. Headquarters of Industrial Corporations of the Kingdom of Yugoslavia 1923-1941 (1922-1941) (CIK), b. no. 75, a.u. no. 139, “Czechoslovakia”.
- Archives of Yugoslavia (AJ), Belgrade, f. Central Administration for Foreign Trade 1919-1920 (1919-1927) (CUT), b. no. 5, a.u. no. 7, “Incorporation, Activities and Concluding International Agreements”.
- Archives of Yugoslavia (AJ), Belgrade, f. Ministry of Trade and Industry of the Kingdom of Yugoslavia 1918-1945 (MTI), b. no. 229, a.u. no. 694, “Czechoslovakia”.
- Archives of Yugoslavia (AJ), Belgrade, f. Ministry of Trade and Industry of the Kingdom of Yugoslavia 1918-1945 (MTI), b. no. 229, a.u. no. 696, “Czechoslovakia”.
- Archives of Yugoslavia (AJ), Belgrade, f. Ministry of Trade and Industry of the Kingdom of Yugoslavia 1918-1945 (MTI), b. no. 230, a.u. no. 698, “Czechoslovakia”.
- Archives of Yugoslavia (AJ), Belgrade, f. Ministry of Trade and Industry of the Kingdom of Yugoslavia 1918-1945 (MTI), b. no. 231, a.u. no. 701, “Czechoslovakia”.
- Archives of Yugoslavia (AJ), Belgrade, f. Ministry of Trade and Industry of the Kingdom of Yugoslavia 1918-1945 (MTI), b. no. 231, a.u. no. 703, “Czechoslovakia”.
- Archives of Yugoslavia (AJ), Belgrade, f. Ministry of Trade and Industry of the Kingdom of Yugoslavia 1918-1945 (MTI), b. no. 227, a.u. no. 692, “Czechoslovakia”.

Archives of the Ministry of Foreign Affairs (AMZV), Prague, f. IV. Section – National Economy (IVS), b. no. 376.

Archives of the T. G. Masaryk Institute (AÚTGM), Prague, f. Edvard Beneš I (EB I), b. no. 84, inventory number (inv. no.) 397, signature (sign.) R 1851.

References/Литература

- Avramovski, Ž. (1983). Basic Factors Influencing the Foreign Policy Position of the Kingdom of Yugoslavia. In V. Šťastný, M. Šesták (Eds.), *Czechoslovakia and Yugoslavia from 1929 to the Collapse of Bourgeois Social, Political and Economic Systems*. (319-333). Prague: Československo-sovětský institut. [In Serbian]
- Balaban, M. (2016). *Yugoslav-Czechoslovak Economic Relations between 1918 and 1938 (Doctoral dissertation)*. Brno, Masaryk University. Available at: https://is.muni.cz/th/rrotu/Milan-Balaban-dissertation_final_.pdf.
- Balaban, M. (2024). Czechoslovak Capital in Interwar Yugoslavia: Economic Influence and Investments. *Srpski istorijski časopis*, VII (7), 174-202. doi:10.7251/SIC2407008B [In Serbian]
- Cvetković, V. Lj. (2006). *Economic Relations between Yugoslavia and France 1918-1941*. Beograd: Institut za noviju istoriju Srbije. [In Serbian]
- Dimitrijević, B, Sretenović, S. (2008). Foreign Policy of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes/Yugoslavia 1918-1941. *Istorija 20. veka*, XXVI (2), 44-84. [In Serbian]
- Dimitrijević, S. (1958). *Foreign Capital in the Economy of Former Yugoslavia*. Beograd: Nolit. [In Serbian]
- Đorđević, B. (1960). *Overview of Treaty Trade Policy from the Establishment of the State of Serbs, Croats and Slovenes to 1941*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. [In Serbian]
- Dudek, F. (1983). On the Issue of Economic Development of Czechoslovakia in 1929-1938. In V. Šťastný, M. Šesták (eds.). *Czechoslovakia and Yugoslavia from 1929 to the Collapse of Bourgeois Social, Political and Economic Systems*. (421-435). Prague: Československo-sovětský institut. [In Czech]
- Đurović, S. (1986). *State Intervention in the Industry of Yugoslavia (1918-1941)*. Beograd: Institut za savremenu istoriju. [In Serbian]
- Foreign Trade of the Czechoslovak Republic in 1928. Part II.* (1930). Prague: Státní úřad statistický. [In Czech]
- Hadžirović, A. (1983). Characteristics of the Economic and Social Structure in Bosnia and Herzegovina 1931-1941. In V. Šťastný, M. Šesták (eds.). *Czechoslovakia and Yugoslavia from 1929 to the Collapse of Bourgeois Social, Political and Economic Systems*. (460-478). Prague: Československo-sovětský institut. [In Bosnian]
- Holásek, P. (1983). Establishing Diplomatic Relations between Czechoslovakia and Successor States (1918-1922). *Historický časopis*, XXXI (5), 689-710. [In Slovak]
- Hradečný, P. (1988). *Political Relations between Czechoslovakia and Yugoslavia in 1925-1928 in Foreign and Domestic Context*. Praha: Academia.

- Jančík, D, Kubů, E. (1999). Foreign Trade - An Active or Passive Factor of Foreign Policy? (Comparison of the Czechoslovak and German approaches in mutual relations). In: J. Valenta, E. Voráček (eds.). *Czechoslovakia 1918-1938: The Fate of Democracy in Central Europe 1*. (310-318). Prague: Historický ústav. [In Czech]
- Kárník, Z. (2002). *The Czech Lands in the Era of the First Republic (1918-1938). Volume Two. Czechoslovakia and the Czech Lands in Crisis and Danger (1930-1935)*. Prague: Libri. [In Czech]
- Kolářik, J. (1931). The New Czechoslovak-Yugoslav Trade Agreement. *Slovanský přehled*, 23 (1), 565-573. [In Czech]
- Kosta, J. (1999). Foreign Trade of Czechoslovakia (1918-1937). In: J. Valenta, E. Voráček (eds.). *Czechoslovakia 1918-1938: The Fate of Democracy in Central Europe 1*. (335-346). Prague: Historický ústav. [In Czech]
- Kovačević, R. (2015). World Trade and Industrialization of the Yugoslav Economy in the Period between the First and Second World Wars - Consequences of the Great Economic Crisis of 1929. *Ekonomске ideje i praksa*. 5 (18), 21-52. [In Serbian]
- Kršev, B. (2007). *Financial Policy of Yugoslavia 1918-1941*. Novi Sad: Prometej. [In Serbian]
- Kubů, E, Pátek, J. (2000). *Myth and Reality of Czechoslovakia's Economic Advancement Between the World Wars*. Prague: Karolinum. [In Czech]
- Lacina, V. (1976). Problems of the Sectoral Structure of Czechoslovak Industry in 1918-1930. In *Československý časopis historický*, 24 (6), 821-849. [In Czech]
- Lacina, V. (1990). *The Formation of the Czechoslovak Economy 1918-1923*. Prague: Academia. [In Czech]
- Lacina, V. (1994). Who Made Decisions in Economic Policy. In: L. Slezák, V. Lacina (eds.). In *State Economic Policy in the Economic Development of the First Czechoslovak Republic*. Prague: Historický ústav. [In Czech]
- Lacina, V. (1995). Growth Rate and Stages of Economic Development in Interwar Czechoslovakia. In *Český časopis historický*, 93 (2), 223-243. [In Czech]
- Lacina, V. (1996). Dynamics of Industrial Development in Interwar Czechoslovakia. In *Český časopis historický*, 94 (2), 281-302. [In Czech]
- Lacina, V. (1997). Foreign Trade in the Years of the First Czechoslovak Republic. In *Český časopis historický*, 95 (1), 110-139. [In Czech]
- Mičić, S. (2017). *The Balkan and Danubian Concept of Yugoslav Foreign Policy (1925-1938)*. (doctoral dissertation). Beograd: Univerzitet u Beogradu. Available at: https://reff.f.bg.ac.rs/bitstream/handle/123456789/4141/Micic_Srdjan.pdf?sequence=1&isAllowed=y. [In Serbian]
- Government Regulation of the Czechoslovak Republic of May 18, 1920. (1920). In *Collection of Laws and Regulations of the Czechoslovak State*, 3 (75), 993-994. [In Czech]
- Pátek, J. (1992). Czechoslovak Banks and the International Credit Market. *Hospodářské dějiny = Economic history*. 20 (1), 113-126. [In Czech]
- Pavel, J. (2004). *Size and Structure of National Défense Expenditures in Czechoslovakia, 1918-1938*. Prague: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky. [In Czech]
- Pirjevec, J. (2000). *Yugoslavia 1918-1992*. Prague: Argo. [In Czech]

- Průcha, V. (1974). *Economic History of Czechoslovakia in the 19th and 20th Centuries*. Prague: Svoboda. [In Czech]
- Průcha, V. (2004). *Economic and Social History of Czechoslovakia 1918-1992*. Brno: Doplněk. [In Czech]
- Rašín, A. (1919). *Speech of Finance Minister Alois Rašín, PhD, on Transitional Economy at the Meeting of the Young Generation of ČStD, December 13, 1918, in the Měšťanská Beseda, Prague II*. Prague: Pražská akciová tiskárna. [In Czech]
- Sládek, Z. (1976). Economic Relations Between Czechoslovakia and the Balkan Peninsula States in 1918-1938. *Slovanské historické studie*, 11 (1), 140-174. [In Czech]
- Sládek, Z. (1985). Economic Cooperation of the Little Entente Countries in 1934-1938. In *Istorija 20. veka*, 3 (1), s. 33-68. [In Serbian]
- Sládek, Z. (1988). The Economic Little Entente and Its Failure. In *Historický časopis*. 36 (6), 869-884. [In Czech]
- Sládek, Z. (2000). *The Little Entente 1919-1938*. Prague: Karolinum. [In Czech]
- Šesták, M. et al. (1998). *History of the South Slavic Countries*. Prague: Nakladatelství Lidové noviny. [In Czech]
- Škerlová, J. (2014). *Fidelity for Fidelity? Czechoslovak-Yugoslav Political Relations 1929-1934: Wishes, Variances, Reality*. Masaryk University, Brno. Available at: https://is.muni.cz/th/k01v0/DIZERTACE_FINAL_IS.pdf. [In Czech]
- Škerlová, J. (2015). Milan Hodža and the South Slav. In: V. Goněc, M. Pekník (eds.). *Milan Hodža as an Actor in International Relations*. Bratislava: Veda. [In Czech]
- Tejchman, M, Škerlová, J. (2019). Czechoslovak-Yugoslav Relations. In: L. Hladký et al. (eds.). *Czech Relations with the Nations and Countries of Southeastern Europe*. Zagreb: Srednja Europa.
- Vinaver, V. (1985). Contrasts Between Yugoslav and Czechoslovak Foreign Policy – A Contribution to the History of the Danube Region 1919-1929. In *Zbornik Matice srpske za istoriju*. 31 (1), 19-41. [In Serbian]

František F. Jakab

Matej Bel University

Faculty of Arts

Banská Bystrica (Slovak Republic)

A contribution to Czechoslovak-Yugoslav economic relations in the 1920s

Summary

158 |

The study focuses on Czechoslovak-Yugoslav economic relations during the 1920s. Its aim is to analyze the reasons for their problematic development, which never fulfilled their potential enabled by the differing nature of the economies, close political ties, and membership in the Little Entente. The results, based on a review of secondary literature and archival research in Prague and Belgrade, identify the main causes of this failure as the character of Czechoslovak economic policy, its expansionist nature, and the rejection of Yugoslav imports. Furthermore, bilateral complications in negotiations on trade agreements, the introduction of import duties, and numerous disputes typical of Czechoslovak-Yugoslav trade cannot be overlooked. Economic relations that could have strengthened bilateral ties ultimately became their weakness.

Keywords: Czechoslovakia, Yugoslavia, economic relations, Little Entente, interwar period